

สี่เสาหลักของการศึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่*

บทนำ

องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก ได้ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยจัดให้มีการประชุมนานาชาติ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ทั่วโลก จนกระทั่งได้ข้อสรุปแนวทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยคณะกรรมการนิยามนานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 แห่งยูเนสโก จำนวน 15 คน เป็นผู้จัดทำและตั้งชื่อรายงานว่า “Learning : The Treasure Within” แปลว่า “การเรียนรู้: ทรัพย์ในตน” โดยมีสาระสำคัญตอนหนึ่งที่กล่าวถึง “สี่เสาหลักทางการศึกษา” ที่เป็นหลักการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยการเรียนรู้ 4 ลักษณะ ได้แก่ การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to know) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to do) การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน และการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น (Learning to Live Together) การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be)

ความหมาย

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ยึดแนวทางการเรียนรู้ 4 แบบ ที่เป็นการเรียนรู้เพื่อชีวิต มุ่งจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ดังนี้

1. **การเรียนรู้เพื่อรู้** หมายถึง การศึกษาที่มุ่งพัฒนากระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้และวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต กระบวนการเรียนรู้เน้นการฝึกสติ สมาธิ ความจำ ความคิด ผสมผสานกับสภาพจริงและประสบการณ์ในการปฏิบัติ

2. **การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง** หมายถึง การศึกษาที่มุ่งพัฒนาความสามารถและความชำนาญรวมทั้งสมรรถนะทางด้านวิชาชีพ สามารถปฏิบัติงานเป็นหมู่คณะ ปรับประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติงานและอาชีพ ได้อย่างเหมาะสม กระบวนการเรียนการสอนบูรณาการระหว่างความรู้ ภาคนิเทศและการฝึกปฏิบัติงานที่เน้นประสบการณ์ต่างๆ ทางสังคม

3. **การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน และการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น** หมายถึง การศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข มีความตระหนักในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การแก้ปัญหาการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

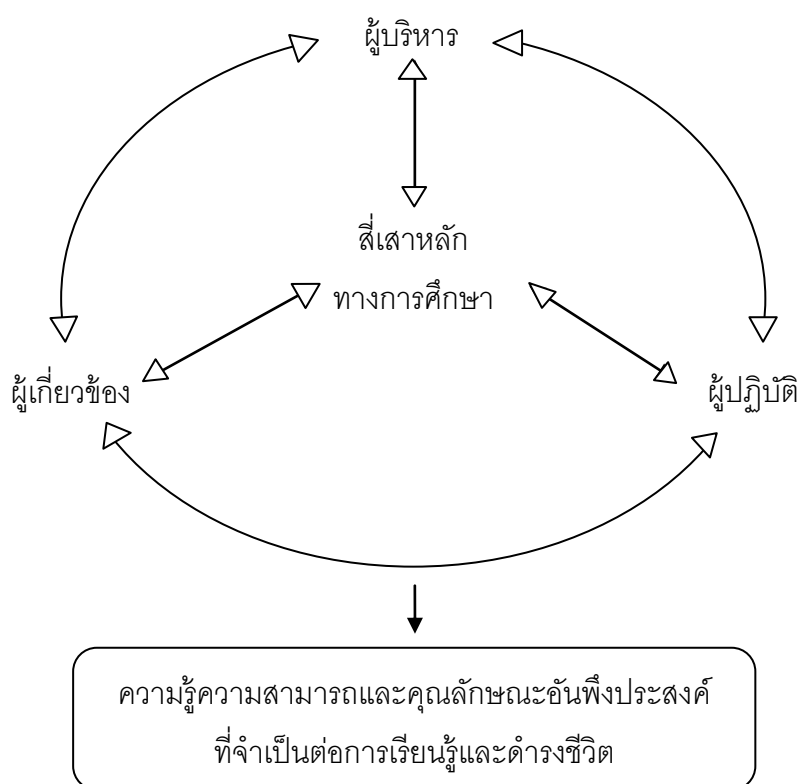
* สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มีความเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเข้าใจความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ของแต่ละบุคคลในสังคม

4. **การเรียนรู้เพื่อชีวิต** หมายถึง การศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกด้านทั้งจิตใจและร่างกาย สติปัญญา ให้มีความสำคัญกับจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ภาษา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนา ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความรับผิดชอบต่อสังคมสิ่งแวดล้อม ศีลธรรม สามารถปรับตัว และปรับปรุงบุคลิกภาพของตน เข้าใจตนเองและผู้อื่น

ความสำคัญ

สี่เสาหลักทางการศึกษามีความสำคัญในฐานะที่หัวใจของเป้าหมายและแนวทางการจัดการ การศึกษาทุกระดับ ที่ผู้บริหารการศึกษา ผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางการศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ชุมชน สังคม ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ใช้เป็นกรอบการคิดและตัดสินใจ เพื่อมุ่งไปสู่ เป้าหมายพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ การคิดเป็นระบบ มีจิตสาธารณะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้และดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและมีความสุข ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพ ความสำคัญของสี่เสาหลักทางการศึกษาต่อผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติ และผู้เกี่ยวข้อง

เป้าหมาย

การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสี่เสาหลักทางการศึกษามีเป้าหมายคุณภาพผู้เรียน 4 ด้าน ดังนี้

1. **มีวิธีการคิดระดับสูง** เช่น คิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ เนื่องจากการคิดเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบันที่เป็นโลกแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการเปลี่ยนแปลงทางความรู้และนวัตกรรมอย่างรวดเร็ว คนที่คิดเป็นเท่านั้นที่จะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข

2. **มีวิธีการเรียนรู้ (learning how to learn) และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (learner person)** เนื่องจากการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญของดำรงชีวิต มนุษย์จะดำรงชีวิตอยู่ได้จำเป็นต้องมีการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง บุคคลที่มีการเรียนรู้จะมีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง และสังคมได้มากกว่าบุคคลที่ไม่มีการเรียนรู้

3. **มีทักษะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะทางสังคม และตระหนักถึงความรับผิดชอบ ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม** เราไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม ทักษะทางสังคมคือปัจจัยส่งเสริมให้การทำงานที่ต้องประสานความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่ายสำเร็จ ลุล่วง การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชาชีพ เป็นกระบวนการเรียนรู้ขั้นสูงที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน

4. **มีคุณลักษณะสมรรถนะที่พึงประสงค์** สิ่งสำคัญที่ควบคู่กับการมีความรู้อันลึกซึ้ง คือ คุณลักษณะและสมรรถนะที่พึงประสงค์ การมีคุณลักษณะที่ดีช่วยให้สามารถพัฒนาตนเอง และดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสงบสุขและสันติ การมีสมรรถนะคือความสามารถประยุกต์ความรู้ และคุณลักษณะให้ออกมาเป็นพฤติกรรมอย่างเป็นรูปธรรม

ทักษะที่สำคัญจำเป็นที่เอื้อต่อการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับสี่เสาหลักทางการศึกษาในสังคมปัจจุบันควรตอบสนองทักษะที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สามารถจัดกลุ่มได้ 5 กลุ่ม ดังนี้

ทักษะการรู้ขั้นพื้นฐาน

1. การรู้หนังสือพื้นฐาน (Basic Literacy)
2. การรู้ทางวิทยาศาสตร์พื้นฐาน (Scientific Literacy)
3. การรู้ทางเศรษฐศาสตร์พื้นฐาน (Technological Literacy)
4. การรู้ทางทัศนศิลป์พื้นฐาน (Visual Literacy)
5. การรู้ทางข่าวสารข้อมูลพื้นฐาน (Information Literacy)
6. การรู้ทางพหุวัฒนธรรมพื้นฐาน (Multi Cultural Literacy)

ทักษะด้านการคิดระดับสูง

7. ความคิดระดับสูงและมีเหตุผล (Higher – Order Thinking and Sound Reasoning)
8. ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)

ทักษะด้านการมีวิธีการเรียนรู้

9. ความสามารถกำหนดเป้าหมายของตนเอง (Self - Decision)
10. ความสนใจใฝ่รู้ (Curiosity)
11. ความสามารถปรับตัวและจัดการกับสิ่งที่ซับซ้อน (Adaptability and Managing Complexity)
12. สามารถใช้เครื่องมือที่เป็นปัจจุบัน (Effective Use of Real – World Tools)
13. ความตระหนักและเข้าใจสังคมโลก (Global Awareness)

ทักษะด้านการมีทักษะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะทางสังคม

14. การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Effective Communication)
15. การทำงานเป็นทีม (Teaming and Collaboration)
16. ทักษะเข้าใจตนเองและผู้อื่น (Interpersonal Skills)
17. มีปฏิสัมพันธ์การสื่อสาร (Interactive Communication)

ทักษะด้านมีคุณลักษณะสมรรถนะที่พึงประสงค์

18. ความกล้าเสี่ยง (Risk Taking)
19. มีความรับผิดชอบ (Personal Responsibility)
20. เป็นพลเมืองดีและรับผิดชอบต่อสังคม (Social and Civic Responsibility)
21. การจัดลำดับ วางแผน และการบริหารมุ่งผล (Prioritizing Planning, and Managing for Results)
22. สามารถผลิตผลงานที่มีคุณภาพสูง (Ability to Produced Relevant, High – Quality Product)

แนวทางการจัดการเรียนรู้และประเมินผล

การจัดการเรียนรู้เพื่อบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษาใหม่ ที่มีฐานคิดและมุมมองว่า “การเรียนรู้ไม่จำกัดอยู่เฉพาะห้องสี่เหลี่ยม แต่มีอยู่รอบตัวจะเกิดที่ชุมชนหรือที่บ้านสามารถนำไปปรับใช้กับชีวิตได้จริง”

แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพคือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งเน้นการเรียนรู้ความคิดรวบยอดหลัก (main concept) และบูรณาการที่เห็นความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ต้องพึ่งพาอาศัย

เกื้อกูลซึ่งกันและกันโดยกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้ ใช้วิจารณญาณในการคิดของตนเอง ส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ในชีวิตจริง ด้วยตนเองบนฐานของการวิจัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปลุกฝังคุณลักษณะการเคารพผู้อื่น เข้าใจในความหลากหลายของวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ การพัฒนานุคลิกภาพที่ดี ค่านิยมประชาธิปไตย และสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

สำหรับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ใช้หลักการประเมินตามสภาพจริงและนำผลการประเมินมาพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อบรรลุเป้าหมายสี่เสาหลักของการศึกษา คือ 1) ใช้ผู้ประเมินหลายๆ คน เช่น ผู้เรียน เพื่อน ผู้สอน ผู้เกี่ยวข้อง 2) ใช้วิธีการหลายๆ ชนิด เช่น การสังเกต การปฏิบัติ การทดสอบ การรายงานตนเอง 3) ประเมินหลายๆ ครั้งในแต่ละช่วงเวลาของการเรียนรู้ เช่น ก่อนเรียน ระหว่างเรียน สิ้นสุด ติดตามผล และ 4) สะท้อนผลการประเมินสู่การพัฒนาผู้เรียน

สรุป

สี่เสาหลักของการศึกษาที่เป็นหลักการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยการเรียนรู้ 4 ลักษณะ ได้แก่ การเรียนเพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันและการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการเรียนรู้เพื่อชีวิต มีเป้าหมายการเรียนรู้ 4 ประการ ได้แก่ มีวิธีการคิดระดับสูง มีวิธีการเรียนรู้ มีทักษะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทักษะทางสังคม และมีคุณลักษณะสมรรถนะที่พึงประสงค์ การจัดการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายโดยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

คำสำคัญ

1. สี่เสาหลักของการศึกษา
2. การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

บรรณานุกรม

คณะกรรมการการศึกษานานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21. (2551). **การเรียนรู้: ชุมทรัพย์ในตน**

= learning: the treasure within. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2553). “นวัตกรรมการเรียนรู้ในกระบวนทัศน์ใหม่” **เอกสารประกอบการบรรยาย**

นิสิตปริญญาเอกสาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Burkhardt, Gina and other. (2003). **enGauge 21st Century Skills: Literacy in the Digital Age**.

The North Central Regional Educational Laboratory: Illinois.